

SEKSUALNA INDUSTRIJA V SLOVENIJI NA SPLETU: MED OLIGOPOLI ORGANIZATORJEV IN NEMOČJO SEKSUALNIH DELAVK

Mojca PAJNIK

Mirovni inštitut, Metelkova ulica 6, in Fakulteta za družbene vede, Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana, Slovenija
e-mail: mojca.pajnik@mirovni-institut.si

Iztok ŠORI

Mirovni inštitut, Metelkova ulica 6, 1000 Ljubljana, Slovenija
e-mail: iztok.sori@mirovni-institut.si

IZVLEČEK

V članku preučujemo seksualno industrijo v spletnem okolju v Sloveniji, kar še ni bilo predmet raziskav. Analiziramo trženske strategije in njihove učinke na seksualno industrijo, še posebej na seksualne delavke in delavce ter mreženje organizatorjev, klientov in klientk ter seksualnih delavk in delavcev. Preučujemo vloge informacijskih in komunikacijskih tehnologij pri organizaciji in reprezentaciji seksualnega dela, pri čemer nas posebej zanima, kako se v tem kontekstu oblikujejo odnosi med spoloma, kakšne so neenakosti in distribucija moči in kdo ima od njih največ koristi. Analiza vključuje obravnavo značilnosti 44 spletnih strani, ki smo jih pridobili z metodo spletnega rudarjenja, in podrobnejšo obravnavo mreženja, organiziranja, delovanja, vsebin in reprezentacijskih strategij dveh vidnejših spletnih akterjev na tem področju v Sloveniji (Sloescort in Zavod 69). Rezultati kažejo oligopolne pozicije organizatorjev in klientov ter stereotipne reprezentacije in nemoč seksualnih delavk in delavcev.

Ključne besede: prostitucija, seksualno delo, seksualni portali, splet, spletna kartografija

INDUSTRIA DEL SESSO IN SLOVENIA SUL WEB: TRA OLIGOPOLI DI ORGANIZZATORI E IMPOTENZA DEI LAVORATORI DEL SESSO

SINTESI

L'articolo esamina l'industria del sesso in un ambiente online in Slovenia, che non è ancora stata oggetto di ricerca. Le strategie di marketing e i loro effetti sul mercato del sesso, soprattutto per i lavoratori di sesso, e le reti di organizzatori, clienti e lavoratori di sesso sono analizzati. Studiamo il ruolo delle tecnologie dell'informazione e della comunicazione per l'organizzazione e la rappresentazione del lavoro sessuale, in particolare le questioni di relazioni di genere, le disuguaglianze, la distribuzione di potere e chi profitti più da loro. I risultati si basano sull'analisi di 44 siti web, ottenuti con il metodo di web crawling, e su un'analisi più dettagliata dei due attori in linea di spicco in questo campo in Slovenia (Sloescort e Zavod 69), soprattutto della loro organizzazione, il funzionamento, il contenuto, strategie di rappresentazione e di networking con altri attori. L'analisi mostra posizioni oligopolistiche di potere detenute dagli organizzatori e clienti e le rappresentazioni stereotipate e l'impotenza dei lavoratori del sesso.

Parole chiave: prostituzione, il lavoro sessuale, portali sessuali, il web, web cartografia

UVOD

V članku preučujemo seksualno industrijo v spletnem okolju v Sloveniji. Analiza temelji na kombinaciji kvalitativnih in kvantitativnih raziskovalnih pristopov in je sestavljena iz dveh delov. V prvem analiziramo značilnosti 44 spletnih strani, ki zajemajo večino slovenske seksualne industrije na spletu. Pri tem nas še posebej zanimajo trženjske strategije in njihovi učinki, spletne reprezentacije seksualnega dela, seksualnih delavk in delavcev ter klientov in klientk, ter vloga informacijskih in komunikacijskih tehnologij pri organizaciji seksualnega dela. V drugem delu se ukvarjamo z analizo spletnih strani dveh vidnejših akterjev seksualne industrije v Sloveniji in s spletno kartografijo preučujemo mreženja z drugimi akterji. Še posebej smo pozorni na dimenzijo spola, saj želimo ugotoviti, kako se oblikujejo odnosi med spoloma v seksualni industriji na spletu, kakšne so neenakosti in distribucija moči ter kako oboje vpliva na položaj seksualnih delavk in delavcev, še posebej prostitutk. Z drugimi besedami, ugotoviti želimo, za koga prinaša delovanje na spletu največ priložnosti.

Razprave o prostituciji in seksualni industriji so pogoste v mednarodni literaturi, zlasti v zadnjem desetletju tudi v navezavi na informacijske in komunikacijske tehnologije, medtem, ko je tema v Sloveniji deležna pozornosti zgolj nekaj raziskovalk in raziskovalcev (Kanduč, 1998; Šori, 2005; Pajnik, 2008; Pajnik in Kavčič, 2008). Pristopi k razumevanju seksualnega dela so različni, pogosto si med seboj nasprotujejo, npr. obravnava prostitucije v kontekstu legalizacije seksualnega dela in viktimološki pristop prohibicionizma. V tem članku se ne ukvarjamo s kompleksnostjo pojasnjevanja raziskovalnih pristopov¹, temveč skupaj z nekaterimi drugimi avtorji in avtoricami (Weitzer, 2003; Kempadoo, 2005; gl. tudi Pajnik, 2008, 2013) prepoznavamo kompleksnost seksualne industrije kot presečišča različnih oblik seksualnega dela, od prostitucije, do plesa, strip-tiza, spremstva (escort), erotične masaže, zmenkovanja in storitev, ki potekajo neposredno prek spleta (npr. prek spletnih kamer). Ob vstopu v raziskovalno polje smo izhajali iz ugotovitev, da je seksualno delo »komercialna izmenjava seksualnih storitev, nastopov ali produktov v zameno za materialno kompenzacijo« (Weitzer, 2003), ki je zaznamovana z neenakimi razmerji glede na spol, starost, etničnost ipd. (Pajnik, 2008).

Splet ima danes osrednjo vlogo pri trženju seksualnega dela (Döring, 2009). Raziskave ugotavljajo, da je seksualna industrija zaradi spleta postala bolj dostopna tako klientom in klientkam, kot seksualnim delavkam in delavcem (Ray, 2007, 45); pri tem je za oboje pomembna anonimnost, ki jo pri navezovanju stikov omogoča splet (Castle in Lee, 2008, 117). Raziskava med moškimi, ki

delajo v dejavnosti spremstva v New Yorku in oglašujejo na spletu, je pokazala, da je lahko splet mesto opolnomočenja seksualnih delavcev (Uy et. al., 2004). Nasprotno nekateri ugotavljajo, da digitalne tehnologije povečujejo neravnovesje moči na področju seksualnega dela in jo premikajo na stran klientov in organizatorjev, ali storilcev, kot jih (v sicer moralističnem tonu) imenuje Hughes (2003, 5). V skladu s temi ugotovitvami nas zanima reprodukcija razmerij moči v seksualni industriji na spletu in njegov potencial opolnomočenja v Sloveniji. Natančneje, koliko svobode nudi splet seksualnim delavkam in delavcem pri navezovanju stikov s klienti in klientkami ter določanju pogojev dela? Koliko se seksualne delavke in delavci povezujejo med seboj? Vzpostavljajo stike s klienti in klientkami neposredno? Koliko (so)odločajo, kako so reprezentirani na spletu? In še posebej, kako se skozi ta vprašanja odražajo razmerja med spoloma?

Rezultate, ki jih predstavljamo v nadaljevanju, smo pridobili v okviru evropskega raziskovalnega projekta MIG@NET (Transnacionalne digitalne mreže, migracije in spol).² Glavno raziskovalno vprašanje, ki ga je projekt naslavljal, je participacija migrantk in migrantov v transnacionalnih digitalnih mrežah, še posebej njihove možnosti dostopa do novih medijev in možnosti in ovire pri delovanju v digitalnih mrežah. Znotraj vsebinskega sklopa seksualnosti smo raziskovalne skupine iz treh držav (Grčije, Francije in Slovenije) primerjalno preučevale stikališča migracij, seksualnega dela in novih medijev. Pri tem nas je na eni strani zanimalo, kako se v spletnem okolju odraža ločnica med diskurzom o prostituciji in diskurzom o trgovanju z ljudmi in na drugi značilnosti seksualne industrije v posameznih nacionalnih okoljih na spletu, vključno z rabo informacijskih in komunikacijskih tehnologij pri akterjih in akterkah seksualne industrije (cf. Pajnik et al., 2012). V tem članku se osredotočamo na rezultate empiričnega raziskovanja, ki se nanašajo neposredno na seksualno industrijo v Sloveniji.

Seksualna industrija na spletu v Sloveniji

V prvem delu empirične raziskave smo analizirali 44 spletnih strani individualnih in organiziranih ponudnikov in ponudnic storitev in produktov seksualnega dela v Sloveniji. S ciljem, da v vzorec zajamemo večino seksualne industrije na spletu v Sloveniji, smo nabor spletnih strani pridobili skozi več raziskovalnih korakov, ki smo jih izvedli v oktobru 2012. Prvi nabor spletnih strani smo pridobili tako, da smo v spletni iskalnik Google vnesli relevantne iskalne pojme. Seznam iskalnih pojmov je vseboval bolj splošna gesla (npr. seksualna industrija, spolnost, seksualne storitve, zmenki), oblike seksualnega dela (npr. prostitucija, escort, erotična masaža, strip-tiz) in lokacije, kjer se opravlja seksualno delo

1 Več o pristopih je dostopno v Pajnik 2008, str. 45–67.

2 Projekt je vključeval 8 partnerskih organizacij iz različnih držav in ga je v obdobju 2010–2013 financiral 7. okvirni program Evropske komisije. Gl. <http://www.mignetproject.eu/> (dostop 15. september 2013).

Tabela 1: Kategorije spletnih strani**Table 1: Categories of websites**

Kategorija	Število	Delež
Nočni lokal	20	45,5%
Spremstvo (escort)	2	4,5%
Masažni salon	1	2,3%
Večfunkcijski seksualni portal	8	18,2%
Zmenkovanje	13	29,5%
Skupaj	44	100%

(npr. nočni lokal, masažni salon, bordel). Pri selekciji spletnih strani smo upoštevali več pogojev. Najprej, da so tisti, ki seksualno delo tržijo, locirani v Sloveniji. Izločili smo nekomercialne spletne strani, strani medijev, vladnih in nevladnih organizacij, preveč splošne strani, ki so na primer nudile turistične informacije, splošne nasvete o seksualnem življenju ipd. Ker raziskave (Varti, 2001) kažejo, da kot komunikacijska platforma med ponudniki oz. ponudnicami seksualnega dela in klienti pogosto služijo spletne strani, namenjene zmenkovanju, smo na seznam uvrstili tudi te. Tako smo pridobili seznam 34 spletnih strani, primernih za analizo. Da bi povečali reprezentativnost naše baze, smo nabor nato razširili s pomočjo avtomatiziranega preiskovanja spleta, t.i. spletnega rudarjenja (*web crawling*), prek katerega smo pridobili nove spletne strani, in sicer tiste, ki so imele največ povezav z drugimi spletnimi stranmi (hipertekstualne povezave glede na izvorni seznam oziroma »seme«).³ Skozi ta proces smo pridobili seznam 121 spletnih strani, ki smo ga ponovno prečistili ob upoštevanju zgoraj naštetih pogojev in tako pridobili izčrpan seznam 44 spletnih strani.

Kot raziskovalno metodo smo uporabili analizo besedil, ki je vključevala analizo teksta in avdiovizualnega gradiva. Na podlagi raziskovalnih vprašanj smo pripravili kodirni list, ki je nastajal skozi razprave in testiranja, na podlagi izsledkov naših preteklih raziskav in dela drugih avtorjev in avtoric (Pajnik, 2008; Castle in Lee, 2008; Chow-White, 2006). Spletne strani smo kodirali na podlagi spletnega kodirnega lista ter pridobljene podatke analizirali s programskim orodjem SPSS in z metodo analize vsebine.

Kategorije spletnih strani, storitve in ciljne skupine

Pri kategorizaciji spletnih strani smo upoštevali prevladujočo obliko seksualnega dela, ki jo tržijo, in/

ali kraj, kjer je mogoče kupiti seksualne storitve (tabela 1). Za potrebe analize smo prvotnih 5 kategorij spletnih strani združili v 3 skupine. V skupino »nočni lokali, spremstvo in masaža« smo umestili 23 spletnih strani, ki tržijo ponudbo seksualnih storitev v offline okolju: 20 spletnih strani nočnih lokalov, 2 spletni strani, ki sta oglaševali »escort«, in eno spletno stran, ki je oglaševala erotično masažo. V skupino »večfunkcijski seksualni portali« smo umestili 8 spletnih strani, ki se pojavljajo kot spletna mesta, kjer se prepletajo različne trženjsko naravnane seksualne vsebine. Nekateri portali se usmerjajo v trženje pornografskih in erotičnih šovov, filmov, ponujajo različne informacije, povezane s seksualno industrijo, ali pa gre za spletišča, namenjena komuniciranju klientov ipd. V tretjo skupino smo zajeli 13 spletnih strani, namenjenih zmenkom. Njihova osnovna funkcija ni neposredno povezana s trženjem seksualnega dela, nekatere tovrstne prakse tudi izrecno prepovedujejo v pogojih uporabe, vendar seksualne delavke in delavci prikrito uporabljajo te strani kot možnost za navezovanje stikov s klienti in klientkami.

Analiza je pokazala, da so v spletnem okolju najbolj prisotni nočni lokali, pogoste so tudi spletne strani, namenjene zmenkovanju. Prepoznamo pa skoraj popolno odsotnost strani posameznic in posameznikov ali samoorganiziranih skupin, ki opravljajo seksualno delo.⁵ Rezultati torej pokažejo na veliko asimetrijo v načinih rabe spleta oz. nakazujejo oligopolne značilnosti v organizaciji seksualnega dela. Ta asimetrija je spolno zaznamovana, saj v seksualni industriji na strani ponudbe, torej tistih, ki v najmanjši meri neodvisno nastopajo na internetu, prevladujejo ženske.

Med najpogostejšimi storitvami, ki jih tržijo spletne strani, so striptiz (36,4%), ples oziroma »lap« in »table dance« (31,8%) ter erotični šov (29,5%) (tabela 2). »Escort«, ki se na spletu uporablja tako za stanovanjsko prostitucijo, kot za spremstvo, trži 18,2% spletnih strani.

3 Iskalec (*crawler*) je sledil hipertekstualnim povezavam (na razdalji 1 = iskanje strani »semena« in iskanje strani, ki imajo povezavo na strani »semena«), da je pridobil nove spletne strani. Pridobljeni nabor je tako vključeval strani, ki so imele povezave do strani »semena«, in strani »semena«, ki so imele povezavo do novih strani.

4 Kodiranje je potekalo od 23. februarja 2012 do 8. marca 2012.

5 Največ oglasov posameznic in heteroseksualnih parov lahko zasledimo na forumu, namenjenem klientom seksualnega dela, vendar, kot bomo videli kasneje, tudi v tem primeru pogoje oglaševanja določajo tisti, ki forum vodijo.

Tabela 2: Storitve glede na kategorijo spletne strani**Table 2: Services according to website category**

Storitve	Nočni lokali, spremstvo in masaža (n=23)		Večfunkcijski seksualni portali (n=8)		Zmenkovanje (n=13)		Skupaj (n=44)	
	Št.	Delež	Št.	Delež	Št.	Delež	Št.	Delež
Spremstvo (escort)	4	17,4%	2	25%	2	15,4%	8	18,2%
Striptiz	14	60,9%	2	25%	/	/	16	36,4%
Lap/table dance	12	52,2%	2	25%	/	/	14	31,8%
Erotična masaža	2	8,7%	2	25%	/	/	4	9,1%
Erotični šov	10	43,5%	3	37,5%	/	/	13	29,5%
Zmenkovanje	/	/	2	25%	13	100%	15	34,1%

Pogosto je trženje različnih seksualnih storitev in produktov pri istih ponudnikih in ponudnicah. Nočni lokali na primer oglašujejo »druženje z dekletki«, »escort«, »striptiz«, »table/lap dance«, »lesbo show« in podobno; prejšnje raziskave (Šori, 2005) tudi kažejo, da se v nočnih lokalih dogaja velik del slovenske prostitucije. Podobno tudi ženske, ki delajo v stanovanjski prostituciji, oglašujejo različne storitve. Vidimo torej, da lahko z analizo spletnih strani potrdimo ugotovitve o prepletenosti različnih oblik seksualnega dela.

Pri analizi nas je zanimalo tudi, katere so ciljne skupine spletnih strani, še posebej glede na spol, in v kolikšni meri nagovarjajo manjšinske populacije (npr. LGBT). Pri tem smo kot kriterij uporabili neposredno navajanje ali nagovarjanje moških, žensk, LGBT oseb in/ali splošne javnosti.⁶ Podatki kažejo, da so spletne strani najpogosteje nagovarjale moške (63,6%), ženske je nagovarjalo 40,9% spletnih strani, splošno javnost 31,8% in LGBT osebe 11,4% spletnih strani (tabela 3). Največjo razliko med spoloma smo zabeležili v skupini nočni lokali, spremstvo in masaža, ki so nagovarjali moške v 60,9% in ženske v 21,7%. Med izrecno navedenimi ciljnim skupinami nočnih lokalov so bili tudi poslovneži in bodoči zakonci (organizacija fantovščin in deklisčin). LGBT osebe je eksplicitno nagovarjala

ena stran v skupini večfunkcijskih seksualnih portalov in 4 strani, namenjene zmenkovanju. Storitve in produkti seksualne industrije v Sloveniji so torej tako v fizičnem kot spletnem okolju namenjeni predvsem heteroseksualnim moškim; ženske so precej bolj redko ciljna skupina.

Komunikacijske strategije, tržna naravnost in spolna neenakost v reprezentacijah

Nadalje smo analizirali nekatere elemente komunikacijskih in trženskih strategij spletnih strani, vključno z reprezentacijami klientov in klientk ter seksualnih delavk in delavcev. Večina strani je kot glavni jezik uporabljala slovenščino (86,4%). Del vsebine v drugem jeziku je ponujalo 15,9% strani. Najpogosteje je bila ob slovenščini stran na voljo v angleščini (6 primerov), sledijo italijanščina (3), nemščina (2) in ruščina (1). 13,6% strani je bilo večjezičnih, kar pomeni, da so bile vsebine enakovredno predstavljene v več jezikih. Raba tujih jezikov je deloma geografsko značilna, saj so npr. vsebine v italijanščini pogosteje nudili organizatorji iz zahodnega dela Slovenije. Vsebine v več jezikih (ali kot sekundarni jezik ali večjezično) so nudili predvsem nočni lokali, kar kaže, da so njihova ciljna publika tudi

Tabela 3: Ciljna skupina glede na kategorijo spletne strani**Table 3: Target group according to website category**

Ciljna skupina	Nočni lokali, spremstvo in masaža (n=23)		Večfunkcijski seksualni portali (n=8)		Zmenkovanje (n=13)		Skupaj	
	Št.	Delež	Št.	Delež	Št.	Delež	Št.	Delež
Moški	14	60,9%	4	50%	10	76,9%	28	63,6%
Ženske	5	21,7%	3	37,5%	10	76,9%	18	40,9%
LGBT osebe	/	/	1	12,5%	4	30,8%	5	11,4%
Splošna javnost	6	26,1%	2	25%	6	46,2%	14	31,8%

6 S kodo splošna javnost smo označili tiste spletne strani, kjer ciljna skupina ni bila razvidna in ki so nagovarjale moške in ženske.

klienti iz sosednjih držav, ostali del slovenske seksualne industrije pa je pretežno usmerjen na slovenski trg.

Analiza je pokazala, da so družbena omrežja precej pomembno orodje za trženje storitev seksualne industrije in še posebej erotičnih pripomočkov. Nekaj manj kot polovica spletnih strani (45%) je uporabljala družbena omrežja, največkrat Facebook. Lastne profile je imelo 25% spletnih strani, »všečkanje« vsebin je omogočalo 27,3% spletnih strani. Največjo rabo družbenih omrežij smo zabeležili v skupini večfunkcijskih seksualnih portalov (75%), medtem, ko je v skupini nočni lokali, spremstvo in masaža družbena omrežja uporabljalo 39,1% spletnih strani. Raba družbenih omrežij je razen z vidika trženja zanimiva tudi zaradi nastajanja virtualnih skupnosti klientov in klientk seksualnega dela (ne pa tudi organizatorjev in seksualnih delavk in delavcev). Sodelovanje v tovrstnih skupnostih je pomembno z vsaj dveh vidikov: realno časovne komunikacije med člani oz. članicami in potenciala opolnomočenja. Z uporabo omrežij se dogaja proces normalizacije seksualnega dela, še posebej praks povpraševanja, ko klienti razpravljajo prek foruma. Natančneje značilnosti teh skupnosti nismo proučevali, vendar če upoštevamo, da so v seksualni industriji na strani povpraševanja predvsem moški, bi lahko ti imeli največ koristi od delovanja na spletu.

Kako pomemben je splet pri trženju seksualnega dela v Sloveniji smo želeli med drugim ugotoviti z ocenjevanjem kakovosti spletnih strani. Uporabili smo dve kategoriji: visoka kakovost (jasna organiziranost, preglednost, do uporabnikov prijazna v smislu, da omogoča enostavno iskanje podatkov) in nizka kakovost (nejasna organizacija, po vsebinah se je težko orientirati in najti informacije). V slednjo kategorijo je sodila večina, saj je bilo 61,4% spletnih strani nizke kakovosti. Največji delež kakovostnih spletnih strani smo zasledili v skupini večfunkcijskih seksualnih portalov (50%). Sklepamo, da je splet zgolj eno od okolij, preko katerega poteka trženje storitev in produktov seksualne industrije ter da vlaganje v kakovost spletnih strani ni med pomembnejšimi strategijami za pridobivanje klientov in klientk. Ti podatki pa bi lahko kazali tudi na nizko profesionalizacijo seksualne industrije v Sloveniji na sploh. Obenem je analiza pokazala, da nekateri posamični ponudniki in ponudnice veliko vlagajo v spletno komunikacijo in vzdržujejo kakovostne spletne strani, da torej v slovenski seksualni industriji obstaja manjšina, ki je v spletu prepoznala poslovno priložnost, v katero je vredno vlagati; to še posebej velja za skupino večfunkcijskih seksualnih portalov, ki so v našem vzorcu najbolj usmerjeni v pornografske in erotične vsebine.

Razen za organizacijsko strukturo spletnih strani je bila nizka kakovost značilna tudi za besedila in avdiovizualno gradivo. Na spletnih straneh smo zasledili različne oblike informacij: novice (npr. o dogajanju v nočnem klubu, iz sveta pornografije ipd.) je objavljalo 15,9% strani, poročila o lastni dejavnosti ali o seksualni industriji širše 9,1%, in izjave za medije 13,6%. Neak-

tualizirane in skope z informacijami so bile še posebej strani v skupini nočni lokali, spremstvo in masaža. Nizka kakovost je bila značilna za večino (61,4% spletnih strani) vizualnega materiala (fotografije, videi, animacije). Vendar to ne pomeni, da spletne strani ne skušajo pritegniti klientov in klientk z (avdio)vizualnim materialom; podatek zgolj kaže na prevladujoč amaterizem v produkciji tovrstnega gradiva. Na dobrih 90% spletnih strani so bile objavljene fotografije ali videi seksualnih delavk in delavcev, bistveno nižji delež (40,9%) je imel objavljene fotografije ali videe klientov (in klientk).

Vizualni material potrjuje značilno ločnico med spoloma. Moški so v vlogi seksualnih delavcev predstavljeni v manjšem deležu (47,7%) kot ženske (88,6%). To še posebej velja za skupino nočni lokali, spremstvo in masaža, kjer so ženske v vlogi ponudnic prikazane v 82,6% in moški kot ponudniki v 8,6% primerov. V skupini večfunkcijskih seksualnih portalov so v podobnem deležu prikazane tako seksualne delavke kot seksualni delavci, kar je mogoče razložiti s pogostim trženjem heteroseksualne pornografije na teh straneh. Deleži klientk in klientov, ki so prikazani na vizualnih materialih, je podoben (38,6% ženske in 34,1% moški); tudi v tem primeru smo največje razlike med spoloma zabeležili v skupini nočni lokali, spremstvo in masaža (klientke 8,7% in klienti 17,4%).

Reprezentacije na spletu torej povečujejo vidnost tistih, ki so v seksualni industriji na strani ponudbe, predvsem žensk, pri čemer smo doslej že ugotovili, da pogoje reprezentacij določajo drugi. Skoraj dve tretjini (52,2%) seksualnih delavk in delavcev sta prikazani goli ali polgoli, obraz ima zakrit manj kot petina (18,2%). Ločnica med spoloma, kjer so ženske vključene v seksualno delo na strani ponudbe, moški pa povpraševanja, se tako zrcali tudi skozi vizualizacije seksualnega dela na spletu (cf. Pajnik, 2012).

Fotografije in videi so lahko le del informacije, ki jo o seksualnem delavcu ali delavki nudi spletna stran. Nekaj manj kot polovica spletnih strani (45,5%) je imela objavljene tudi profile seksualnih delavk in delavcev (tabela 4). V obliki menija, ki je omogočal izbiranje na podlagi različnih kriterijev, je profile objavilo 34,1% spletnih strani. 13,6% je ponudnike in ponudnice predstavljalo s splošnimi opisi.

Najpogosteje so v profilih navedeni starost in opis telesnih značilnosti, v manjši meri pa osebnostne značilnosti, znanje jezikov ter etnična in nacionalna pripadnost. Kljub temu je prepoznaven trend »eticizacije«, izpostavljenosti etnične in nacionalne pripadnosti seksualnih delavk v seksualni industriji. O tem ne priča le vizualni material, ampak tudi tekstovna sporočila. Na straneh nočnih lokalov lahko na primer beremo: »V programu sodeluje *petnajst plesalk iz karibskih otokov*, ki vas zabavajo do jutranjih ur.« ali »Pri nas plešejo najboljše ukrajinske striptizete«. Razen s seksualnimi storitvami in eksotičnostjo, utemeljeno na nacionalni/etnični pripadnosti, skušajo lokali kliente

Tabela 4: Profili akterk in akterjev glede na kategorijo strani**Table 4: Actor's profiles according to website category**

Profili akterk in akterjev	Nočni lokali, spremstvo in masaža (n=23)		Večfunkcijski seksualni portali (n=8)		Zmenkovanje (n=13)		Skupaj	
	Št.	Delež	Št.	Delež	Št.	Delež	Št.	Delež
Prisotni	6	26,1%	3	37,5%	11	84,6%	20	45,5%
V obliki menija	2	8,7%	2	25%	11	84,6%	15	34,1%
V obliki opisa	5	21,7%	1	12,5%	/	/	6	13,6%

privabiti tudi z apeli na življenjski stil. Opisi ambientov obljublajo luksuz, zabavo in hedonizem: »Nočni klub že od leta 1998 razvaja vse ekstravagantne zabave željne. V glamuroznem, toplem in intimnem ambientu, kjer je doma striptiz, odlična barska ponudba ter prijetna glasba, se vam noč v družbi najlepših erotičnih plesalk zavleče do jutranjih ur.« Naša analiza je tako pokazala na podobne mehanizme trženja znotraj seksualne industrije kot nekatere druge raziskave (npr. Vartti, 2001) in pri tem potrdila ugotovitve o vidni komodifikaciji spolnosti in telesa na spletu (Castle in Lee, 2008). Trženjske strategije so bolj kot na seksualne storitve usmerjene na vizualizacijo seksualnih delavk in delavcev, ki so prikazani kot opredmetenje same storitve (gl. primer profila spodaj).

Mreženje in (ne)moč: primera spletnih strani Sloescort in Zavod 69

Drugi del empirične raziskave je temeljil na metodi spletnega rudarjenja (*web crawling*), s katero smo izdelali in vizualizirali (spletna kartografija) egocentrični omrežji dveh izbranih slovenskih spletnih strani, ki sta med bolj prepoznavnimi v seksualni industriji v Sloveniji.⁷ Ta metoda (cf. Diminescu, 2012) omogoča alternativni vpogled v sicer težko dostopno raziskovalno polje, saj razkriva povezave, ki jih na terenu težko odkrijemo. Z njeno pomočjo smo analizirali dve mreži znotraj slovenske seksualne industrije na spletu ter vlogo informacijskih in komunikacijskih tehnologij pri organizaciji seksualnega dela. Ugotovitve smo dodatno kontekstualizirali z uporabo metode analize vsebine.

Egocentrični zemljevid prikazuje omrežje, sestavljeno iz točk, ki predstavljajo posamezne spletne strani in njihove neposredne sosede, to je strani, ki jih posamezna spletna stran citira (na podlagi hipertekstualne povezave). Zemljevid vizualizira tudi odnose med spletnimi stranmi, saj povezave med točkami oz. vozlišči predstavljajo hipertekstualne odnose (kdo citira koga).⁸ Položaj vozlišča na zemljevidu je torej odvisen

od odnosov z drugimi vozlišči. Zemljevid prikazuje relativni položaj – če ga poljubno rotiramo, ne spremenimo njegove strukture. Za velikost vozlišč je mogoče uporabiti več kriterijev, v našem primeru je odvisna od števila vhodnih povezav. To pomeni, da je velikost vozlišča oziroma spletne strani A odvisna od števila spletnih strani, ki A citirajo. Izhodiščno spletno stran, s katero smo zagnali spletno rudarjenje (*web crawling*), imenujemo »ego«. V našem prvem primeru je ego forum za kliente prostitucije Sloescort (<http://www.sloescort.com/>) in v drugem seksualni portal Zavod 69 (<http://zavod69.si/>).

Pred pričetkom analize egocentričnih omrežij smo podrobno preučili vsebino egov (tekst in avdiovizualno gradivo). Na zemljevidih smo najprej analizirali položaj »ega« in vozlišč ter njihovo gostoto. Posamezne dele zemljevidov smo tipologizirali in skušali identificirati »grozde« spletnih strani, tj. skupine strani, ki so bolj povezane med sabo. Pri tem nas je zanimala topološka struktura grozdov in kriteriji, po katerem se spletne strani vanje združujejo. Nato smo rezultate interpretirali v luči naših raziskovalnih vprašanj.

Sloescort

Če so v Sloveniji klienti prostitucije v 90-ih letih 20. stoletja informacije iskali predvsem v tiskanih medijih (npr. Salomonovem oglasniku), trenutno najboljšeje bazo podatkov predstavlja internetni forum Sloescort. Forum deluje kot interaktivna platforma, kjer klienti izmenjujejo svoje izkušnje in mnenja ter ocenjujejo seksualne delavke (v redkih primerih v paru s seksualnim delavcem ali trans osebe) in lokale, kjer seksualno delo poteka. Forum uporabljajo tudi seksualne delavke in nočni lokali, ki na njem oglašujejo storitve.

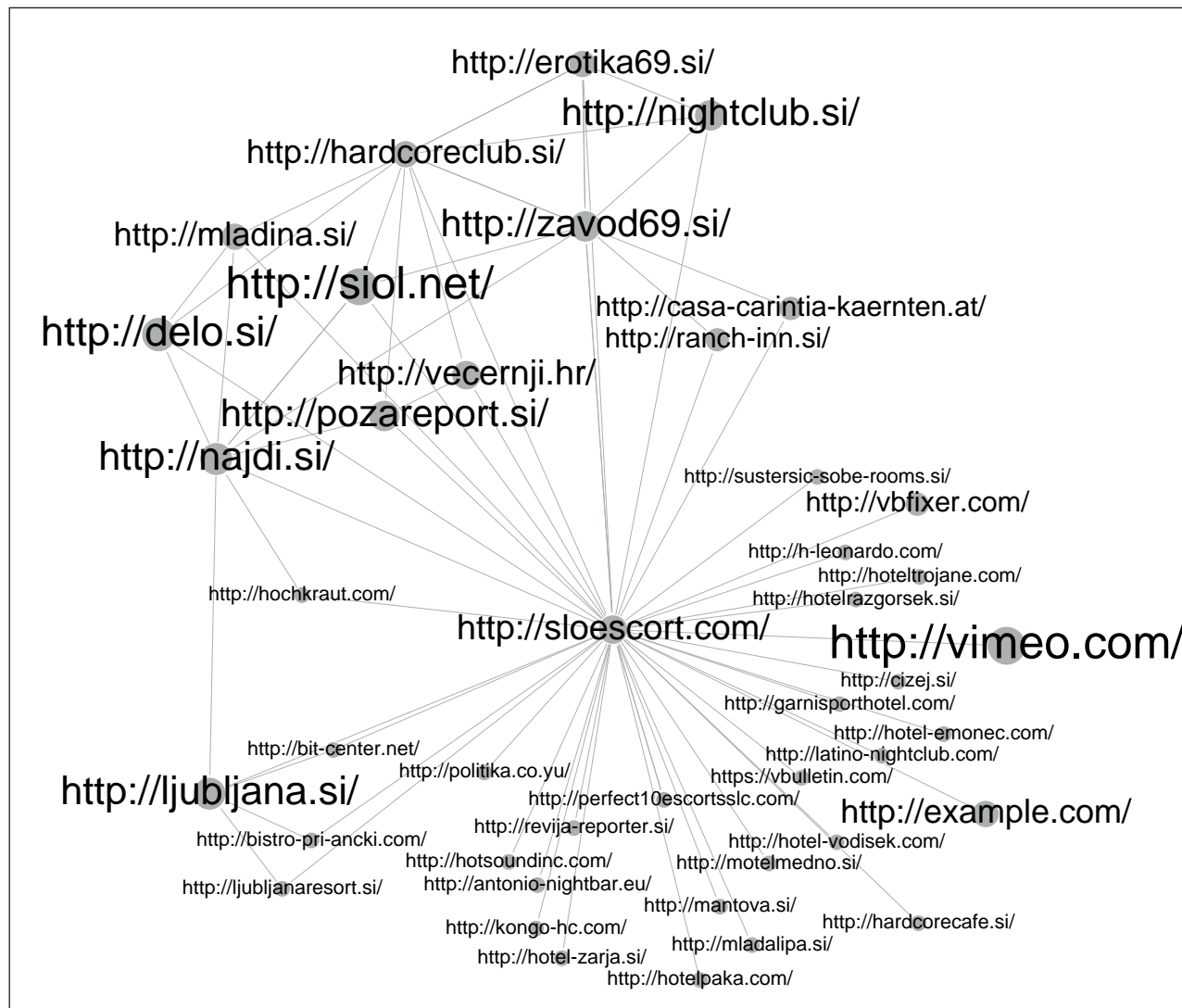
Klienti prostitucije so sprva izmenjevali informacije na nekomercialnem forumu, ki je zahteval le registracijo uporabnikov. Aktualni administrator je (v letu 2012) od uporabnikov za dostop do vseh vsebin pričel zahtevati plačilo članarine, od organizatorjev seksualnega dela in

7 Do strani smo nazadnje dostopali 15. maja 2013.

8 Za vizualizacijo smo uporabili programsko orodje *Gephi* (<https://gephi.org/>), cf. projekt MIG@NET.

Zemljevid 1

Map 1

seksualnih delavk in delavcev pa plačilo za objavljanje oglasov. Na forumu trži tudi oglasni prostor za oglasne pasice (bannerje) in forum oglašuje na drugih spletnih straneh s seksualno vsebino. Na dan 11. marec 2013 je imel forum 42.306 registriranih članov, od katerih je 4.643 članov vsaj enkrat sodelovalo v razpravah oziroma forum je v obdobju enega leta (11. januar 2012–11. januar 2013) vsaj enkrat obiskalo 21.979 članov.

Prvi pogled na egocentrični zemljevid (zemljevid 1) pokaže, da ego Sloescort ni največji vozle na zemljevidu, kar pomeni, da so nekatere druge spletne strani pogosteje citirane. Med večjimi vozli so pričakovano nekatere strani, ki naslavljajo širšo javnost (mediji, stran, namenjena informiranju Ljubljana.si, in video platforma Vimeo), kakor tudi spletna stran Zavod 69. Mreženje med posameznimi vozli (spletnimi stranmi) je relativno šibko. Večina spletnih strani je povezana le z egom

(Sloescort), ki zavzema središnji položaj (Povezave so v večini enosmerne in vodijo od ega proti drugim spletnim stranem). To pomeni, da ego citirajo le redke spletne strani, ki jih je zajel zemljevid. Kljub temu zemljevid pokaže visoko referenčnost izbrane strani v spletnem okolju seksualne industrije.

Opazovanje foruma skozi daljše časovno obdobje je pokazalo, da se vsebine in vizualna podoba vzporedno s komercializacijo nenehno profesionalizirajo. Vsebine se širijo, ureja jih več moderatorjev. Osrednji del foruma predstavljajo oglasi. V grobem bi lahko rekli, da je ta del organiziran po oblikah seksualnega dela ("dekleta na klic", "mini bordeli", "spremstvo", "dominacija", "erotične masaže", "striptiz", "transvestiti", "pari", "nočni lokali") in vsebuje tudi zavihek "dnevni počitek" z informacijami o sobah za kratkoročni najem. V posameznih rubrikah lahko seksualne delavke, ki, kot zahtevajo

pravila foruma, nudijo storitve moškim, in lastniki nočnih lokalov objavijo plačljiv oglas. Forum, ki na spletu praktično nima konkurence, predstavlja največjo bazo moških, ki iščejo seksualne storitve v Sloveniji, zato je postal pomemben, morda celo neizbežen medij ne le za kliente, ampak tudi številne seksualne delavke. Slednje razen tega, da oglašujejo, na forumu komunicirajo s klienti preko zasebnih sporočil in objavljajo obvestila, kdaj so dosegljive, o novostih v ponudbi ipd. Vendar pa nimajo dostopa do vseh delov foruma, s čimer trčimo ob pomembno dejstvo, da delujejo na platformi, ki jo vodijo klienti.

Na zemljevidu lahko prepoznamo štiri grozde, to je skupine spletnih strani, ki so med seboj bolj povezane. Dva grozda predstavljata spletne strani, povezane s seksualnim delom, en medije, en pa je konstruiran okrog informacijske strani. Medijski grozd (levo zgoraj) tvori najbolj gosto mrežo in vsebuje največja vozlišča. Vidimo lahko enosmerne in dvosmerne povezave med vozli in egom. V primeru enosmernih povezav forum Sloescort citira medijske prispevke, ki bi lahko zanimali člane. V primeru dvosmernih povezav mediji poročajo o forumu, ki te prispevke tudi citira.⁹ Manjši grozd je konstruiran tudi okrog spletne strani mesta Ljubljana (<http://www.ljubljana.si/>), ki ponuja informacije o občini in življenju v mestu. Pri tem ego ni neposredno povezan s to spletno stranjo, temveč most predstavljajo turistične nastanitve (»dnevni počitki«). Kot poseben grozd lahko opredelimo mrežo, ki je konstruirana okrog strani Zavod 69 – »Zavoda za kulturo pornografije« (nahaja se na vrhu zemljevida). Grozd zajema dve tržni znamki Zavoda 69 (nočni lokal Hardcore club in sejem Erotica69), poleg tega pa še nočni lokal (<http://nightclub.si/>) in avstrijski bordel (<http://www.casa-carintia-kaernten.at/>). Grozd ima torej mednarodne povezave in je dobro povezan z medijskim grozdom.

Večina spletnih strani na zemljevidu ni povezanih v mrežo in jih citira le ego (večina v predelu desno spodaj). Te strani lahko analiziramo kot poseben grozd, ki ga tvorijo spletne strani, ki jih objavljajo uporabniki foruma ali organizatorji seksualnega dela. V glavnini predstavljajo nočne lokale in »dnevne počitke«, to je turistična prenočišča, kjer se srečujejo klienti in seksualne delavke ali kjer v nekaterih primerih delujejo bordeli. Kot lahko vidimo na zemljevidu, ti poslovni subjekti v virtualnem okolju niso povezani med seboj. Vendar je hkrati mogoče, da zemljevid ne odraža vseh povezav, ki obstajajo zunaj spletnega okolja, saj so lahko te neformalne narave zaradi zakonodaje, ki kriminalizira organiziranje prostitucije (več o tem v slovenskem kontekstu gl. Kanduč, 1998; Pajnik, 2008; Pajnik in Kavčič, 2005),

pri čemer je delovanje v organizirani kriminalni združbi oteževalna okoliščina. Prav tako lahko ugotovimo, da je število vozlov relativno majhno, kar nas lahko vodi do sklepa, da je takšen tudi trg seksualnega dela, predvsem prostitucije v Sloveniji.

Če pogledamo geografsko distribucijo nočnih lokalov in »dnevni počitki«, lahko ugotovimo, da so na forumu najbolj prisotni Ljubljana in okolica, Štajerska in deloma Primorska. To so regije z večjimi urbanih središči (Ljubljana, Maribor, Celje, Koper), vendar pa so številni nočni lokali ter »dnevni počitki« locirani na obrobjih mest, v manjših krajih in na podeželju. Nasprotno analiza oglasov žensk, ki delajo v stanovanjski prostituciji in objavljajo na forumu Sloescort pokaže, da so te izključno locirane v večjih mestih, daleč največ v Ljubljani. Možnih je več razlag teh ugotovitev: da uporabniki foruma pretežno delujejo na področju Ljubljane ali da je v mestu skonzentriran velik del seksualnega dela v Sloveniji, še posebej stanovanjska prostitucija. Relativno nizka zastopanost Primorske na forumu pa bi lahko kazala, da so ponudniki in ponudnice seksualnih storitev tam usmerjeni na kliente iz Italije, medtem ko je forum pretežno namenjen slovenskim klientom (del vsebine je sicer na voljo tudi v angleščini).

Videli smo, da mrežo okrog ega Sloescort tvorijo predvsem spletne strani, ki predstavljajo pravne subjekte, vključene v seksualno industrijo za heteroseksualne moške¹⁰ (npr. nočni lokali), in strani, ki seksualno industrijo promovirajo (npr. mediji). Obenem pa mreža ni zajela tistih oblik prostitucije, ki na spletu niso zastopane z lastnimi spletnimi stranmi in jih ne organizirajo pravne osebe (kar pa ne pomeni, da niso na neformalni ravni organizirane na podoben način). Predvsem mislimo na stanovanjsko prostitucijo, ki predstavlja največji delež seksualne industrije v Sloveniji, obenem pa ji je tudi na forumu namenjene največ pozornosti. Rubrika »dekleta na klic« namreč vsebuje največ oglasov – 119 (11. januarja 2013) (za tipologijo prostitucije v Sloveniji gl. Šori, 2005).

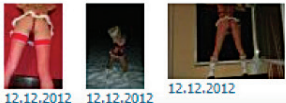
Oglasi temeljijo na profilih seksualnih delavk (in delavcev), ki so menijsko organizirani in praviloma opremljeni s fotografijami (primer spodaj). Vsebujejo »osebne podatke« (ime, starost, lokacija, višina/teža/prsi, lasje, tatoo, piercing, država izvora, etnična skupina, jeziki, kadilec, težave z drogami ipd.), »storitev« (kraj srečanja, dostop z invalidskim vozičkom, na voljo moškim, ženskam, parom, več moškim, masaža, masaža prostate, striptiz, spremstvo, poljubljanje, orala z/brez/njej, dominacija, vibra show, lesbo show ipd.), »delovni čas«, »kontaktne podatke« in kratek tekstovni opis. Vsako od seksualnih

9 Rubrika »Mediji o Sloescortu« razkriva, da je bilo v zadnjih petih letih o forumu objavljenih 6 člankov v množičnih in spletnih medijih.

10 Z opazovanjem širšega spletnega okolja in terenskim delom (intervjuji z akterji in s predstavniki nevladnih organizacij) smo ugotovili, da je homoseksualna prostitucija organizirana drugače kot heteroseksualna, predvsem poteka preko strani, namenjenih zmenkovanju (npr. Gay Romeo) (Pajnik, 2012).

Primer profila iz rubrike »dekleta na klic«
Example of a profile from the column »call girls«

Profil: Tianna

Profil	Obvestila	Osební zaznamki
Osební podatki		
Ime	Tianna	★ Dodaj med priljubljene ▲ Prijavi napačne podatke
Starost	33	
Lokacija	Ljubljana - Šentvid	
Višina / teža / joškice	170cm / 58kg / 3	
Lasje	blond srednji	
Sramne dlačice	Depilirana	
Tatoo	Ne	
Piercing	Ne	
Država porekla	Slovenija	
Etnična skupina	bela	
Jeziki	speak English, parla Italiano,	
Kadilec	Ne	
Težave z drogami	Ne	
Galerija slik		
		
Storitev		
Pogovor uporabnikov o dekletu	Pogovor na forumu	
Kraj srečanja	drugje(hotel, sobe...)	sama
Dostop z invalidskim vozičkom	Ne	
Na voljo	moškim, ženskam in parom	
Masaža	Da	
Masaža prostate	Ne	
Striptiz	Da	
Spremstvo	Ne	NE-ne glede na ponudbo
Poljubljanje	Da	odvisno od stranke
Orala z / brez / njej	Da / Da / Da	
Globoko grlo	Ne	
Lizanje anusa	Ne	
Otipavanje	Vse (tudi vtikanje)	
Izliv	Po telesu	
Sex	Da	70€/30min 120€/h
Anala	Ne	
Dominacija	Ne	
Pising daje / prejema	Ne / Ne	
Strap on	Ne	
Vibra show	Da	
Lesbo show	Da	

Delovni čas									
Pon - Pet po dogovoru									
Sobota ne delam									
Nedelja ne delam									
Kontaktni podatki									
Tel.: <input type="text"/>									
									
Kratek opis									
Pozdravljeni gospodje. Vaša Tianna vas pričakuje sveža in polna energije. Vabljeni									
Delam v ponedeljek in torek, ter četrtek in petek. Sreda in Vikendi načeloma počivam.									
Kiss Tianna									
Ocenjevanje									
Kaj	Izgled / Prijaznost / Storitve	Št. glasov							
Ocena	8.86 / 9.5 / 9.45	22		Kdo in kako je že glasoval?					
Glasovanje									
				Izgled					
	2	3	4	5	6	7	8	9	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
				Prijaznost					
	2	3	4	5	6	7	8	9	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
				Storitve					
	2	3	4	5	6	7	8	9	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<input type="button" value="Glasuj"/> <input type="button" value="Pobriši"/>									

delavk klienti ocenjujejo na deset stopenjski lestvici po njenem videzu, prijaznosti in storitvi. Če klienti sumijo, da je ženska uporabnica drog, oglas označijo z rdečo barvo. Če ženske administratorju posredujejo potrdilo o opravljenem testu za spolno prenosljive bolezni, ga objavi (imena so zakrita) in oglas označi z napisom »priznato zdravstveno potrdilo«. V ločenem delu foruma uporabniki izmenjujejo prvoosebne izkušnje s posamezno seksualno delavko (ali parom), poročajo o obiskih v nočnih lokalih in debatirajo o drugih temah, povezanih s seksualnim delom in spolnostjo. Forum vsebuje tudi razdelek z informacijami o spolno prenosljivih boleznih, ki kliente informira na področju zdravja.

Analiza foruma Sloescort je pokazala delovanje enega od segmentov slovenske seksualne industrije, ki zajema predvsem stanovanjsko prostitucijo. Vidimo lahko, da komunikacija med akterji poteka z rabo informacijskih in komunikacijskih tehnologij; ob mobilnih telefonih postaja vse pomembnejši splet, ki ni le vir informacij, ampak, zlasti z razvojem socialnih omrežij, tudi prostor, ki omogoča sooblikovanje vsebin in delovanje v skupnosti. Hkrati pa ta premik, ki ga je omogočil razvoj tehnologije, v Sloveniji ni pozitivno vplival na tradicionalno uveljavljena razmerja moči med spoloma na področju seksualnega dela. Največjo spletno bazo oglasov seksualnih delavk in informacij o njih v Sloveniji upravljajo in tržijo klienti. Ženske zaradi omejenega

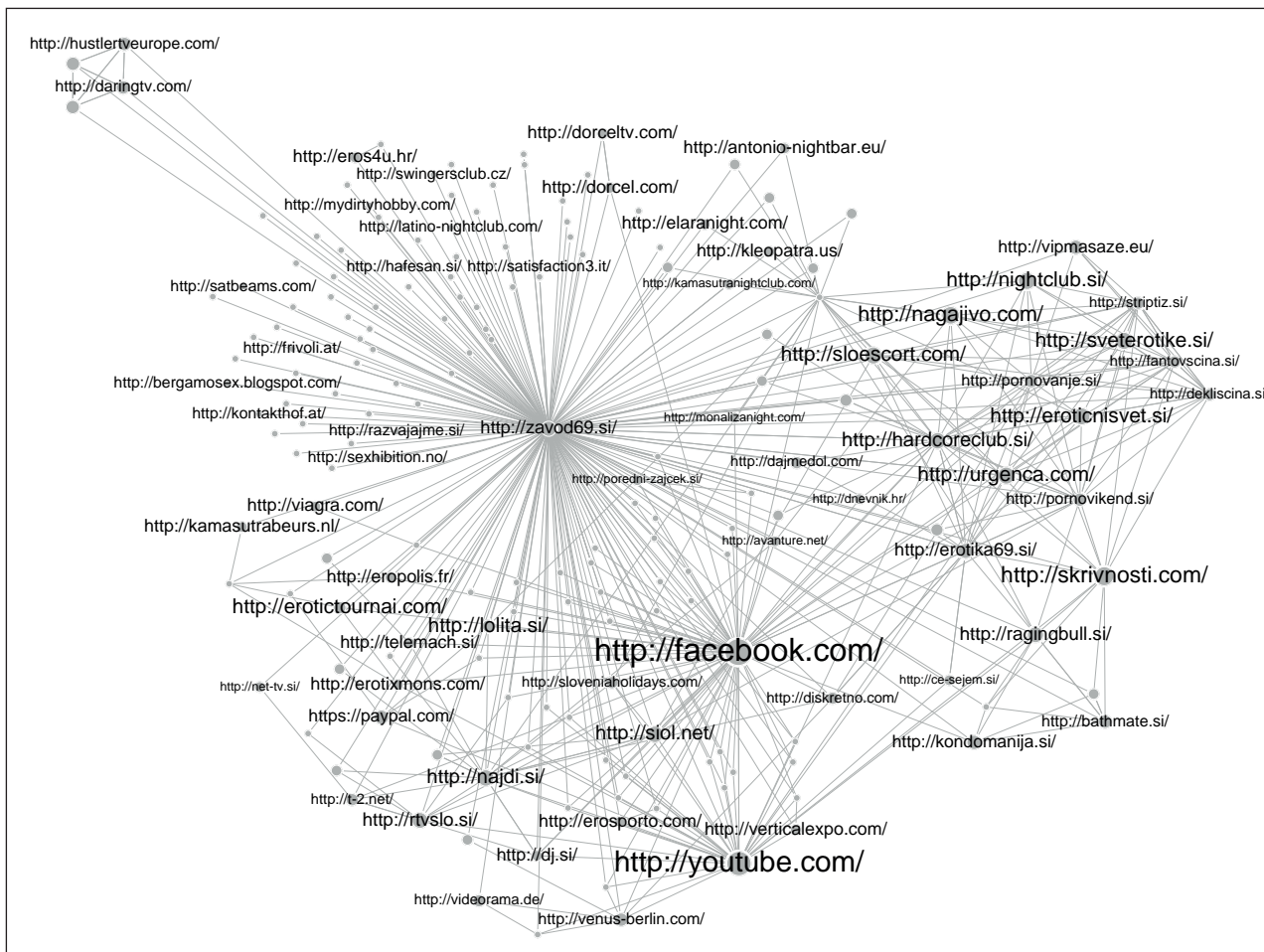
dostopa do foruma ne morejo oporekati mnenjem, ki jih o njih izražajo moški, temveč je njihova vloga omejena na oglaševanje in nudenje seksualnih storitev. Seksualne delavke v Sloveniji niso organizirane tudi nikjer drugje v spletnem, niti ne v fizičnem okolju. Na drugi strani klienti na spletu tvorijo skupnost, ki deluje samozaščitno in uveljavlja svoje interese. Delujejo kot regulatorji neregulirane industrije in posredno izvajajo pritisk na seksualne delavke. Ženske, ki ustrezajo njihovim lepotnim standardom, so najbolj prijazne in se najbolj prilagodijo seksualnim željam, nagrajujejo z boljšimi ocenami in tako pri njih povečujejo povpraševanje. Ženske, ki ne izpolnjujejo pričakovanj, želja in zahtev klientov, imajo slabše ocene in predvidoma tudi manj povpraševanja. Z našo metodo te korelacije ne moremo neposredno dokazati, jo je pa potrdila raziskava podobnega brazilskega foruma (Rocha et. al., 2010). Zaključimo lahko, da so v slovenskem primeru internetni potencial opolnomočenja najbolj izkoristili klienti prostitucije.

Zavod 69

Zavod za kulturo pornografije 69 je organizacija, ki promovira različne oblike seksualnega dela (preko spletne strani, okroglih miz in drugih dogodkov, objav v medijih), organizira dogodke, povezane s seksualnim delom (sejem, snemanje pornografskih filmov, šovi, za-

Zemljevid 2

Map 2

bave itd.), in je lastnik več blagovnih znamk.¹¹ Spletne strani v skupini Zavod 69 v slovenskem spletnem okolju izstopajo po kakovostni postavitvi, zaokroženi marketinški podobi, rednih posodobitvah in koriščenju različnih spletnih orodij. Kartografska analiza tudi v tem primeru potrjuje dominantno vlogo, ki jo ima Zavod, poleg Sloescorta, v spletnem okolju.

Spletna stran Zavoda 69 je informacijski portal s prispevki o preteklih in prihodnjih dogodkih in projektih, ki jih vodi organizacija, pa tudi drugi organizatorji seksualnega dela. Prispevki so opremljeni z bogatim slikovnim in video materialom, pogosto s pornografskimi prizori. Večinoma so reprezentirane ženske, vendar tudi moški, tako v vlogi akterjev, kot uporabnikov. Uporabniki in uporabnice lahko objave komentirajo in se pridružijo Facebook skupini. Ob promociji lastnih aktivnosti in blagovnih znamk spletna stran Zavoda 69 nudi informacije o globalni pornografski industriji, vodič za

uporabnike različnih storitev in produktov seksualne industrije v Sloveniji in v tujini, ter slovar s seksualnimi gesli. Zavod podeljuje tudi nagrade za slovensko porno produkcijo in certifikate za najboljše nočne lokale.

Podobno kot na egocentričnem zemljevidu Sloescort, tudi pri Zavodu 69 vidimo, da ego ni največji vozel (zemljevid 2). Večja sta Facebook in Youtube, kar kaže na rabo tega socialnega omrežja in video portala tudi za namene promocije seksualne/pornografske industrije. Primerjava obeh zemljevidov tudi pokaže, da je mreža Zavoda 69 precej večja in bolj razvejana kot v primeru strani Sloescort, hkrati pa tudi, da so na obeh zemljevidih številne povezave enosmerne (da jih citira ego in ne obratno), kar odraža osnovni namen obeh spletnih strani, to je objavljanje informacij o seksualnem delu. V primeru Zavoda 69 so to na primer članki in ocene različnih podjetij in dogodkov, ki so povezani s seksualno industrijo v Sloveniji in drugih državah.

11 Hard Core Club, Stojan art, Stojan college, Stojan studio, Stojan turizem, Pornifikat, Pornovanje, Slovenska pornografska stranka, Sejem erotika 69, Pornojedina.

Grozde na zemljevidu Zavod 69 težko identificiramo. Prepoznamo mešano mrežo vozlov, ki predstavljajo nočne lokale, bordele, pornografske video kanale, produkcijske hiše pornografskih filmov, erotične trgovine, strani, namenjene zmenkovanju, kakor tudi strani medijev. To lahko razložimo z dejstvom, da spletna stran Zavod 69 sama deluje kot medij. S tem zemljevid jasno odraža medsebojno povezanost različnih dejavnosti in oblik seksualnega dela, npr. prostitucije, pornografije, erotičnih sejmov, striptiz barov in masažnih salonov. Na zemljevidu lahko opazimo tudi spletne trgovine z erotičnimi produkti, ki jih sicer ne moremo neposredno umestiti med oblike seksualnega dela, vendar pa le te pogosto oglašujejo na spletnih straneh, povezanih s seksualnim delom; podobno velja za strani, namenjene zmenkovanju. Najbolj gosto stkana je mreža okrog vozla Hard Core Club, ki jo lahko obravnavamo kot poseben grozd. Na podlagi dosedanjih opazovanj smo sklepali, da je slovenska seksualna industrija relativno šibko povezana na spletu. Tokrat prvič opazujemo mrežo akterjev, ki pa našo prvotno ugotovitev potrjuje, saj večina vozlov pripada isti pravni osebi – Zavodu 69 (npr. <http://erotika69.si/>, <http://pornovanje.si/>, <http://striptiz.si/>, <http://fantovscina.si/>, <http://dekliscina.si/>, <http://pornovikend.si/>, <http://erotika69.si/>).

Visoka pojavnost pornografskega slikovnega materiala predstavlja bistven element marketinške strategije Zavoda 69, obenem pa za razliko od večine drugih spletnih strani redno objavlja tudi novice in druge oblike tekstovnih sporočil (poročila, ocene). Medtem, ko so fotografije v večini eksplicitno seksualne narave, v besedilih avtorji spletne strani sporočajo, da prinaša seksualno delo zvezdniški status, bogastvo in prestiž. V sporočilu (28. februar 2013) na primer pišejo: »Erica Fontes je tako postala vzornica ponovno prebujajoče se evropske porno industrije, saj poleg bleščeče nagrade pritekajo tudi nove in nove ponudbe za snemanja pri priznanih filmskih hišah.« Drugo pomembno sporočilo je normalizacija seksualnega dela. Primer iz ocene enega od nočnih lokalov (24. april 2012): »V zadnjih letih se situacija precej izboljšuje, saj z javnimi predstavitvami lokalov, intervjuji z dekleti ter erotičnimi sejmi Slovenci spoznavajo, da so nočni lokali tudi pri nas, enako kot drugod po Evropi, povsem normalna oblika zabave, po kateri tudi vedno raje posegajo.« Oboje je v skladu z javnimi prizadevanji Zavoda 69 za legalizacijo prostitucije.

Analizi egocentričnih omrežij spletnih strani Sloescort in Zavoda 69 sta nazorno pokazali na oligopolne položaje posameznih deležnikov seksualne industrije v Sloveniji. Na področju prostitucije so ta položaj zavzeli klienti in na področju pornografije ena pravna oseba oz. organizator seksualnega dela. Svojo moč oba oligopola v veliki meri zagotavljata prav s prisotnostjo na internetu, saj ga za razliko od večine slovenske seksualne industrije ne uporabljata zgolj kot poceni trženjsko orodje, ampak vsebine nenehno nadgrajujeta in izboljšujeta vizualno podobo ter koristita njegove komunikacijske

funkcije. Na drugi strani lahko v analiziranih mrežah ponovno opazimo odsotnost spletnih strani seksualnih delavk in delavcev, ki niso pod nadzorom klientov in organizatorjev seksualnega dela.

Sklep

Analiza seksualne industrije na spletu v Sloveniji je razkrila rabo različnih spletnih orodij, ki je v večini primerov priložnostna in neprofesionalna. Večinoma spletne strani informirajo o storitvah seksualnega dela v fizičnem okolju (npr. nočni lokali), za kar uporabljajo tekstovna sporočila, še posebej pa slikovni material. Velika večina spletnih strani pripada pravnim osebam, le izjemoma zasledimo strani, ki jih predvidoma urejajo seksualne delavke in delavci sami. To pomeni, da pogoje reprezentacij seksualnih delavk in delavcev ter seksualnega dela nasploh v glavnem določajo organizatorji seksualnega dela ter v primeru enega od forumov klienti. Oboji v odnosu do seksualnih delavk (in redkeje delavcev) zavzemajo dominanten položaj moči, ki je v veliki meri spolno zaznamovan. Strani namreč v glavnem naslavljajo heteroseksualne kliente, medtem ko so ženske večinoma prikazane v vlogi ponudnic seksualnega dela. Za reprezentacije seksualnih delavk sta značilni objektivizacija in »eticizacija«, seksualno delo pa naj bi tako njim kot klientom omogočalo stik s hedonističnim, zabavnim in bogataškim življenjskim stilom.

Ugotovili smo relativno šibko povezanost slovenske seksualne industrije v spletnem okolju, vendar formalnih in neformalnih povezav izven njega ne moremo izključiti. Slaba vidnost mreženja je lahko povezana tudi z grožnjami kazenskega pregona, saj organizatorji pogosto hkrati tržijo tako legalne oblike seksualnega dela kot prostitucijo. Obstoječe mreže razkrivajo povezovanje na nacionalni in mednarodni ravni, pri čemer vse povezave ne predstavljajo dejanskega poslovnega sodelovanja med posameznimi deležniki, saj številne povezave uporabnike in uporabnice le informirajo o komercialnih oblikah spolnosti in/ali storitvah in produktih, povezanih s seksualnim delom. Internet tako predstavlja pomembno informacijsko in v nekaterih primerih tudi komunikacijsko platformo (splet 2.0, družbena omrežja) za ljudi, ki želijo kupiti te storitve in produkte. To na primer velja za kliente prostitucije (zemljevid Sloescort) ali pornografskih in erotičnih vsebin (zemljevid Zavod 69). Analiza obeh primerov je pokazala, da oba akterja v slovenski seksualni industriji prevzemata oligopolno moč, ki jo v veliki meri omogoča in utrjuje prav profesionalna raba interneta.

Kakor vidimo na primeru foruma Sloescort, so informacijske in komunikacijske tehnologije omogočile tudi nove načine pridobivanja zaslužkov v seksualni industriji in organiziranje posameznih akterjev, v tem primeru klientov. Razmerja moči med akterji in akterkami na internetu pri tem ohranjajo strukture, značilne za fizično okolje, ali njihovo pozicijo dodatno utrjujejo oz. sla-

bijo. Kar je zaradi otežene dostopnosti raziskovalnega polja težko neposredno dokazati na terenu, jasno razkrija naša analiza: polje seksualnega dela je organizirano na način, da se izogiba zakonodaji. Internet akterjem in akterkam seksualne industrije omogoča enostavnejše in relativno anonimno povezovanje na nacionalni in globalni ravni, s čimer potencialno povečuje njihovo moč. To bi lahko veljalo tudi za seksualne delavke in delavce, vendar ti v slovenskem primeru niso povezani in se v javnosti ne pojavljajo organizirano. Nasprotno velja za kliente, ki zaradi mreženja in izmenjevanja informacij na spletu lažje in varneje dostopajo do seksualnih storitev in produktov. Tako »opolnomočeni« delujejo kot regulatorji neregulirane industrije in slabijo pogajalska izhodišča seksualnih delavk.

Součinkovanje vizualnih reprezentacij, profiliranja in izmenjevanja informacij na internetu panoptično povečuje vidnost seksualnih delavk v Sloveniji, še posebej tistih, ki delajo v prostituciji, in tako omogoča nove oblike njihovega nadzora in discipliniranja. Neozirajoč se na želje in pravice seksualnih delavk lahko razkrivajo vključuje njihovo identiteto (vključno s fotografijami in videi), kraj bivanja, osebnostne in telesne značilnosti, biografijo, način dela, družinsko situacijo itn. V slovenskem kontekstu je tako internet uporabljan kot orodje, ki utrjuje komodifikacijo spolnosti in žensk, ki delajo v seksualni industriji, ter povečuje prepad neenakosti med pozicijami moči klientov in organizatorjev na eni in seksualnih delavk na drugi strani.

SEX INDUSTRY IN SLOVENIA ON THE WEB: BETWEEN OLIGOPOLES OF ORGANIZERS AND POWERLESSNESS OF SEX WORKERS

Mojca PAJNIK

The Peace Institute, Metelkova ulica 6 and Faculty of Social Science, Kardeljeva ploščad 5, 1000 Ljubljana, Slovenia
e-mail: mojca.pajnik@mirovni-institut.si

Iztok ŠORI

The Peace Institute, Metelkova ulica 6, 1000 Ljubljana, Slovenia
e-mail: iztok.sori@mirovni-institut.si

SUMMARY

This article examines the sex industry in the online environment in Slovenia, which has not yet been the subject of research. The complexity of the sex industry is recognized as an intersection of various forms of sex work, from prostitution to dance, striptease, escort services, erotic massage, Internet services. Marketing strategies and their effects on the sex industry, especially on sex workers, and networking of organizers, clients and sex workers are analyzed. We study the role of information and communication technologies in the organization and representation of sex work, and consider particularly the questions of gender relations, inequalities and power distribution. Findings are based on the analysis of 44 websites, obtained with the method of web crawling, which comprises the majority of Slovenian sex industry on the web. Features of the sex industry are also examined with a more detailed analysis of two prominent online actors in this field in Slovenia (Sloescort and Zavod 69), above all of their networking with other actors, but also organization, functioning, content and representational strategies. The analysis shows that the organizers and clients of the sex industry in Slovenia use a variety of online tools for marketing and promotional purposes, and that their use and representational strategies reinforce commodification and stereotypization of sexuality and women working in the sex industry. Also, the analysis reveals oligopolistic positions of power held by the organizers and clients in relation to (especially female) sex workers.

Key words: prostitution, sex work, sexual portals, the web, web cartography

VIRI IN LITERATURA

- Castle, T. & Lee, J. (2008):** Ordering Sex in Cyberspace: A Content Analysis of Escort Websites. *International Journal of Cultural Studies*, 11, 1. London, Thousand Oaks in New Delhi, 107–121.
- Chow-White, P. (2006):** Race, Gender and Sex on the Net: Semantic Networks of Selling and Storytelling Sex Tourism. *Media, Culture and Society*, 28, 6. London, Thousand Oaks in New Delhi, 883–905.
- Diminescu, D. (ur.) (2012):** e-Diasporas Atlas. Exploration and Cartography of Diasporas in Digital Networks. Pariz, Éditions de la FMSH.
- Döring, N. M. (2009):** The Internet's Impact on Sexuality: A Critical Review of 15 Years of Research. *Computers in Human Behavior*, 25, 5. Amsterdam, 1089–1101.
- Hughes, D. M. (2003):** Prostitution Online. *Journal of Trauma Practice*, 2, 3–4. Binghamton, NY, 115–132.
- Kanduč, Z. (1998):** Prostitucija: kriminološke, viktimoške in kazenskopravne perspektive. *Anthropos*, 30, 1–3. Ljubljana, 88–106.
- Kempadoo, K., Jyoti S. & Bandana, P. (ur.) (2005):** Trafficking and Prostitution Reconsidered: New Perspectives on Migration, Sex Work, and Human Rights. Boulder, Paradigm Publishers.
- Pajnik, M. (2008):** Prostitucija in trgovanje z ljudmi: perspektive spola, dela in migracij. Ljubljana, Mirovni inštitut.
- Pajnik, M. (2012):** The Demand Behind Trafficking in Women: Perspectives from Central-Eastern Europe. V: Saarinen, A., Calloni, M. (ur.): *Builders of a new Europe: women immigrants from the Eastern trans-regions*. Helsinki, Kikumora Publications, 110–120.
- Pajnik, M. (2013):** Reconciling Paradigms of Prostitution through Narration. *Društvena istraživanja*, 22, 2. Zagreb, 257–276.
- Pajnik, M. & Kavčič, U. (2008):** Sodne prakse, povezane s trgovanjem z ljudmi in prostitucijo v Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 59, 2. Ljubljana, 141–154.
- Pajnik, M., Bajt, V., Šori, I., Kambouri, N., Sarri, M., Zavos, A., Renault, M., Diminescu, D. (2012):** Controversies of prostitution and trafficking online: thematic report. Ljubljana, Mirovni inštitut in Atene, Panteion University. [Http://www.mignetproject.eu/wp-content/uploads/2012/10/MIGNET_Deliverable_10_Thematic_Report_Sexualities.pdf](http://www.mignetproject.eu/wp-content/uploads/2012/10/MIGNET_Deliverable_10_Thematic_Report_Sexualities.pdf) (31.10.2013).
- Ray, A. (2007):** Sex on the Open Market: Sex Workers Harness the Power of the Internet. V: Jacobs, K., Janssen, M., Pasquimnelli, M. (ur.): *C'lick Me: A Netporn Studies Reader*. Amsterdam, Institute of Network Cultures, 45–68.
- Rocha, L. E. L., Liljeros, F. & Holme, P. (2010):** Information dynamics shape the sexual networks of Internet-mediated prostitution. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107, 13. [Http://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1003/1003.3089.pdf](http://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1003/1003.3089.pdf) (31.10.2013).
- Šori, I. (2005):** Prostitucija v Sloveniji: akterji, podoba, problemi in odnosi. *Etnolog, glasnik Slovenskega etnografskega muzeja*, 15, 66. Ljubljana, 61–80.
- Uy, J. M., Parsons, J. T., Bimbi, D. S., Koken, J. A. & Halkitis, P. N. (2004):** Gay and Bisexual Male Escorts who Advertise on the Internet: Understanding Reasons for and Effects of Involvement in Commercial Sex. *International Journal of Men's Health*, 3, 1. Harriman, TN, 11–26.
- Vartti, R. (2001):** German Matchmaking Websites: Online Trafficking in Women? *Sexuality and Culture*, 5, 3. New Brunswick, NJ, 49–76.
- Weitzer, R., (ur.) (2003):** Sex for Sale: Prostitution, Pornography, and the Sex Industry. New York, Routledge.